

верситеті. URL: http://www.franko.lviv.ua/Pedagogika/periodic/visnyk/23/14_kovalchuk.pdf.

4. Колодочка Т.Н. Фреймовое обучение как педагогическая технология: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01; Кубанский гос. ун-т. Краснодар, 2004. 20 с.

5. Лескова И.А. Педагогические возможности сюжетного фрейма (на примере историко-художественных дисциплин). Известия Волгоградского государственного социально-педагогического университета. 2012. № 10(74). С. 110–113.

6. Минский М. Фреймы для представления знаний / пер. с англ. О.Н. Гринбаума; под ред. Ф.М. Кулакова. М. Энергия, 1979. 151 с.

7. Михнина Н.В. Способы структурирования учебного материала как условие развития внимания. Современные наукоемкие технологии. 2007. № 7. С. 71–73.

8. Національна рамка кваліфікацій: додаток до Постанови Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/nacionalna-ramka-kvalifikacij/rivni-nacionalnoyi-ramki-kvalifikacij>.

9. Остапенко А.А. Концентрированное обучение как педагогическая технология. URL: <http://ost101.narod.ru/1998avtokand.pdf>.

10. Вознюк О.В., Дубасенюк О.А. Проблема організації знань у системі професійної підготовки вищої школи. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2010. Вип. 2. С. 133–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2010_2_18.

11. Анисимов О.С., Охрименко В.А., Князев Н.М., Чернушевич В.А. Системно-деятельностный подход к проблеме практической подготовки студентов: учеб. пособие. Пенза: ППИ, 1981. 48 с.

12. Сохор А.М. Логическая структура учебного материала: вопросы дидактического анализа / под ред. М.А. Данилова. М.: Педагогика, 1974. 192 с.

13. Гурина Р.В., Соколова Е.Е. Фреймовое представление знаний: монография. М.: Народное образование; НИИ школьных технологий, 2005. 175 с.

14. Гурина Р.В. и др. Фреймовые опоры: метод. пособие. М.: НИИ школьных технологий, 2007. 95 с.

15. Чошанов М.А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения: метод. пособие. М.: Народное образование, 1996. 160 с.

16. Auyang S.Y. Foundations of complex-system theories in economics, evolutionary biology, and statistical physics. Cambridge, 1998. 404 p.

УДК 377.1

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Ієвлев О.М., к. т. н., доцент,
доцент кафедри педагогіки та соціального управління
Національний університет «Львівська політехніка»

У статті проаналізовано наукові підходи до формування професійно-педагогічної мобільності фахівця в умовах магістратури. Впровадження отриманих результатів передбачає: організацію освітнього процесу як дидактичної системи (системний підхід), розвиток професійно-педагогічної компетентності (переважно компетентнісний, подієвий підходи), здатність до самореалізації, саморозвитку, самоосвіти, творчості (здебільшого синергетичний, аксіологічний підходи), вибір професії педагога як стратегічної мети життя (переважно аксіологічний, гуманістично орієнтований (гуманістичний) підходи).

Ключові слова: професійна мобільність, професійно-педагогічна мобільність, особистісно-діяльнісний підхід, компетентнісний підхід, подієвий підхід, синергетичний підхід, системний підхід, аксіологічний підхід, гуманістично орієнтований (гуманістичний) підхід.

В статье проанализированы научные подходы к формированию профессионально-педагогической мобильности специалиста в условиях магистратуры. Внедрение полученных результатов предусматривает: организацию образовательного процесса как дидактической системы (системный подход), развитие профессионально-педагогической компетентности (в основном компетентностный, событийный подходы), способность к самореализации, саморазвитию, самообразованию, творчеству (в основном синергетический, аксиологический подходы), выбор профессии педагога как стратегической цели жизни (в основном аксиологический, гуманистически ориентированный (гуманистический) подходы).

Ключевые слова: профессиональная мобильность, профессионально-педагогическая мобильность, личностно-деятельностный подход, компетентностный подход, событийный подход, синергетический подход, системный подход, аксиологический подход, гуманистически ориентированный (гуманистический) подход.

Iyevlyev O.M. SCIENTIFIC APPROACHES TO THE FORMATION OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL MOBILITY OF THE SPECIALIST IN THE CONDITIONS OF MAGISTRACY

The article analyzes the scientific approaches to the formation of professional and pedagogical mobility of a specialist in the conditions of a magistracy. Implementation of the obtained results includes: organization of

educational process as a didactic system (system approach), development of professional pedagogical competence (mostly competent, event-based approaches), ability to self-realization, self-development, self-education, creativity (mainly synergistic, axiological approaches), choice of teacher's profession as a strategic goal of life (mainly, axiological, humanistic-oriented (humanistic) approaches).

Key words: *professional mobility, professional and pedagogical mobility, personal-activity approach, competence approach, event approach, synergetic approach, systemic approach, axiological approach, humanistic-oriented (humanistic) approach.*

Постановка проблеми. Інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір відбувається в умовах становлення постіндустріального суспільства, процесів глобалізації та кризових явищ в системі освіти. До останніх варто віднести: низький рівень заробітної плати працівників освіти; недостатнє фінансування закладів освіти; зниження авторитету праці педагога в суспільстві тощо. Все це спричиняє спад укомплектованості педагогічними кадрами насамперед у професійній і середній освіті.

Вирішити це питання покликаний новий Закон України «Про освіту» який передбачає, що «особи, які здобули вищу, фахову передвищу чи професійну (професійно-технічну) освіту за іншою спеціальністю та яким не було присвоєно професійну кваліфікацію педагогічного працівника, можуть бути призначені на посаду педагогічного працівника строком на один рік» [1]. Після цього терміну, за умови успішної діяльності, працівник складає відповідний кваліфікаційний іспит.

Останнє, на нашу думку, має відбуватися як підсумок їх навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти на педагогічних спеціальностях.

У цих умовах особливого значення набуває завдання формування професійно-педагогічної мобільності фахівця в магістратурі з використанням наукових підходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конкурентноздатність людини пов'язана з її мобільністю на ринку праці. В умовах формування інформаційного суспільства набуває особливого значення професійна мобільність людини. Відомо, що професійна мобільність майбутнього фахівця – «це інтегрована якість особистості, що необхідна для її успішної життєдіяльності в умовах сучасного ринку праці. Вона виявляється в професійній діяльності і забезпечує самовизначення й самореалізацію в житті і праці на основі сформованості ключових компетенцій та базових професійних (ключових) кваліфікацій і прагненні особистості змінити не тільки себе, а й професійне поле та життєве середовище» [11, с. 570].

Дослідження цього поняття провадяться в межах філософії, соціології, економіки, державного управління, психології, демографії, педагогіки тощо. Як складники

професійної мобільності можна розглядати такі її види: трудова, соціальна, культурна (соціокультурна), інтелектуальна мобільність, математична мобільність тощо.

Важливість наявності професійної мобільності в педагога зумовлена: стрімкими змінами в суспільстві через прискорення темпів його розвитку; впровадженням в освітній процес ІТ-технологій; інтеграцією до європейського освітнього простору (запровадженням європейських критеріїв якості освіти, зокрема більш жорстких вимог до стажування та підвищення кваліфікації); структурними змінами в системі освіти через ухвалення нової нормативно-правової бази тощо.

Мобільність педагога проявляється на двох рівнях: як у сукупності певних особистісних якостей і властивостей («внутрішня мобільність»), так і в конкретних формах і видах його професійної діяльності, що дозволяють характеризувати людину як професійно мобільну («зовнішня мобільність») [3, с. 7].

Підготовка (перепідготовка) фахівців для роботи на педагогічних посадах в системі освіти шляхом їх навчання в магістратурі на педагогічних спеціальностях зумовлює необхідність формування в них професійно-педагогічної мобільності. Зазвичай такі фахівці мають базову непедагогічну освіту.

За нашим визначенням, професійно-педагогічна мобільність є інтегративною якістю особистості, що дозволяє поєднувати теоретичну та практичну готовність до здійснення педагогічної діяльності (професійна педагогічна компетентність), бути соціально активною, конкурентоспроможною, професійно компетентною (володіти ґрунтовними знаннями за обраним фахом), здатною до самореалізації, саморозвитку, самоосвіти, творчості в умовах набуття педагогічного фаху і модернізації власної професійної діяльності як стратегічної мети життя.

Передбачається, що такі фахівці:

– прагнуть опанувати професію педагога (методику навчання, педагогічну майстерність, інноваційні педагогічні технології тощо) або, в умовах змін в українському законодавстві, вже її практично опановують, працюючи в системі освіти;

– мають глибокі професійні знання, яких набули під час здобуття базової непедагогічної освіти;

– працюють над собою, здатні до самореалізації, саморозвитку, самоосвіти, творчості;

– вибір професії педагога збігся зі стратегічними цілями їхнього життя.

Постановка завдання. Визначення наукових підходів до формування професійно-педагогічної мобільності фахівців в умовах магістратури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для формування професійно-педагогічної мобільності фахівців в умовах магістратури варто використовувати наукові підходи.

Особистісно-діяльнісний підхід передбачає врахування індивідуальних психологічних особливостей учнів, їхніх здібностей, інтересів та потреб. Він розвинувся в роботах Б. Ананьева, І. Бежа, К. Боярко, Л. Виготського, В. Кременя, О. Леонтьєва й ін.

Так, К. Боярко розглядає формування професійної мобільності як внутрішнє вдосконалення особистості, засноване на стабільних цінностях і потребах у професійному зростанні, що потребує розвитку умінь адекватно перебудовуватися, пристосовуватися до ситуації, яка змінюється, професійної діяльності або перебудовувати її під свої потреби [4].

Особистісно-діяльнісний підхід, на думку Л. Горюнової, обумовлює такі характеристики мобільності, як здатність фахівця аналізувати вихідний рівень свого професіоналізму, своїх можливостей, об'єктивно оцінювати ступінь змін, що відбулися у власній особистості та діяльності, готовність фахівця до змін в життєдіяльності та ін. [6, с. 14].

Формування професійно-педагогічної мобільності в умовах магістратури на основі особистісно-діялісного підходу пов'язано з набуттям досвіду практичної діяльності педагога (проходження практик і робота на практичних заняттях із дисциплін професійного циклу навчання (діяльнісний компонент)), що пов'язано з вивченням дисциплін професійного спрямування («Методика навчання спецдисципліни», «Методика викладання у вищій школі та основи педагогічної майстерності», «Інноваційні педагогічні технології» тощо); вдосконалення (самовдосконалення) особистості (самореалізації, саморозвитку, самоосвіти, творчості), що пов'язано з вивченням дисциплін гуманітарного спрямування («Психопедагогіка управління», «Професійна мобільність випускника навчального закладу», «Загальна педагогіка» тощо).

Компетентнісний підхід повинен забезпечити несуперечливу трансформацію суб'єкта навчання в суб'єкта розвиненої суспільної практики, точніше, у суб'єкта практичної діяльності як цілеспрямованого перетворення дійсності. Йдеться про перетворення у формі як суб'єкт-об'єктній (виробничій), так і суб'єкт-суб'єктній (у формі міжлюдських відносин) [2].

Відповідно до компетентнісного підходу, професійна мобільність визначається наявністю (відсутністю) компетенцій і компетентності (Л. Горюнова, А. Дьомін, Е. Зеєр, Б. Ігошев, Л. Сушенцева й ін.)

Формування професійно-педагогічної мобільності фахівців в умовах магістратури за допомогою компетентнісного підходу передбачає передусім формування професійно-педагогічної компетентності студента, що пов'язано з вивченням дисциплін професійного спрямування («Методика навчання спецдисципліни», «Методика викладання у вищій школі та основи педагогічної майстерності», «Інноваційні педагогічні технології» тощо).

Подієвий підхід враховує типові та часткові закономірності здійснення подій з урахуванням їхньої суб'єктивної особистісної значущості для фахівця. Даний підхід передбачає додавання в навчальні програми дисциплін практико-орієнтованих ситуацій, пов'язаних із професійною діяльністю педагога.

Синергетичний підхід є інноваційним і дозволяє забезпечити повноту і високу якість предметних знань, професійне становлення та професійну адаптацію майбутнього фахівця через різні навчальні дисципліни з урахуванням їхніх міждисциплінарних зв'язків [14, с. 9].

Використання синергетичного підходу в педагогіці досліджували О. Бочкар'єв, В. Віненко, В. Маткин, Г. Сумина, Л. Сурчалова, Ю. Талагаєв, М. Федорова, О. Калімулліна, Л. Ткаченко, Р. Пріма й ін.

Синергічність передбачає, що максимальний ефект діяльності системи досягається лише в разі максимальної ефективності спільного (сумісного) функціонування її елементів заради спільної мети.

Педагогічна синергетика ґрунтується на законах і закономірностях самоорганізації і саморозвитку освітніх систем. Вона дозволяє по-новому підійти до розроблення проблем самовизначення і розвитку особистості, розглядаючи їх передусім із позиції відкритості, співтворчості й орієнтації особистості на саморозвиток [12].

Синергетичний підхід, на думку Л. Ткаченко, є основою парадигми особистісного розвитку [13, с. 21].

Відомо, що система – це об'єднання частин у ціле, її властивості можуть відрізнятися від властивостей частин, які входять у неї. Отже, *системний підхід* розглядається як: універсальний принцип пізнання світу; технологія дослідження, науковий принцип (методологія наукового пізнання). Системний підхід дозволяє виявити й інтерпретувати структуру і функції елементів системи; виникнення в системи властивостей, які не притаманні її елементам (еменджертіність); принципову неможливість зведення властивостей системи до суми властивостей компонентів, з яких вона складається (неадитивність) тощо.

Об'єднуючи системний і синергетичний підходи в один (системно-синергетичний), Л. Горюнова зазначає, що він дозволяє виявити такі характеристики мобільного фахівця, як здатність оцінювати своє майбутнє у вигляді деякого «спектра можливостей», прогнозувати свій розвиток та ін. [6, с. 14].

Формування професійно-педагогічної мобільності в умовах магістратури на основі системного підходу передбачає організацію освітнього процесу як дидактичної системи.

Перехід сучасної освіти до ціннісної парадигми реалізується в межах *аксіологічного підходу*. Основні засади педагогічної аксіології досліджувалися Н. Асташовою, І. Бехом, М. Богуславським, А. Буліним, Б. Вульфим, Б. Гершунським, І. Зязюном, В. Кремень, В. Додоновим, І. Ісаєвим, Б. Лихачовим, О. Невмержицькою, С. Ніколаєнко, О. Сластьоніним, О. Сухомлинською та ін.

Аксіологічний чинник, на думку Б. Ігошева, визначає спрямованість освітньо-виховного процесу на формування в усіх суб'єктів освіти ціннісних орієнтацій і світоглядних настанов, що відповідають вимогам мінливого динамічного світу [8, с. 11].

Становлення та розвиток аксіологічних ідей в українській педагогіці розглядається як закономірний об'єктивний процес, сукупність взаємопов'язаних етапів, що характеризуються певними особливостями та тенденціями, які зумовлюють зміни в трактуванні освітнього ідеалу, змісті освіти і виховання [9, с. 8].

Професійні ціннісні орієнтації вчителя – це цінності, що, на думку Г. Печерської, притаманні безпосередньо особистості вчителя та становлять систему професійної спрямованості і ставлення вчителя до педагогічної діяльності, її різних сторін [10, с. 256].

Формування професійно-педагогічної мобільності в умовах магістратури на основі аксіологічного підходу передбачає озна-

йомлення студентів із цінностями професії педагога, їх прийняттям в процесі професійної діяльності (під час проходження практик) та вивченні дисциплін навчального плану.

Принцип гуманізму визначає загальний характер відносин між суб'єктами навчання. Проблему формування особистості сучасного вчителя на гуманістичних засадах розглядали такі вчені, як Ш. Амонашвілі, С. Гончаренко, В. Гончаров, М. Євтух, В. Кремень, І. Зязюн, О. Савченко, О. Сухомлинська й ін.

Основні риси підготовки «нового вчителя», на думку В. Гончарова, є втіленням світоглядно-культурологічної матриці, що відображає дух нової епохи: демократизм, права людини, толерантність, людиноцентризм, екологічну безпеку, солідарність [5, с. 7].

Гуманізація освіти передбачає поєднання гуманного ставлення до студентів з особистісною орієнтацією освітнього процесу.

Професійна діяльність педагогів на основі *гуманістично орієнтованого підходу* передбачає не тільки позитивне та гуманне ставлення, але й повагу до особистості (індивідуальних особливостей, прагнень, думок) і сприяння її гармонійному розвитку, формування індивідуального стилю педагогічної діяльності [7].

Гуманістично орієнтований (гуманістичний) підхід до формування професійно-педагогічної мобільності фахівців під час їхнього навчання в умовах магістратури реалізується через відповідне ставлення до них викладачів. Водночас професійна діяльність на засадах гуманістично орієнтованого (гуманістичного) підходу самих фахівців по закінченні навчання (або під час практик) обумовлюється переважно вивченням дисциплін гуманітарного спрямування («Психопедагогіка управління», «Професійна мобільність випускника навчального закладу», «Загальна педагогіка» тощо).

Висновки із проведеного дослідження. З вищезазначеного можна зробити висновок, що формування професійно-педагогічної мобільності фахівців в умовах магістратури має здійснюватися на основі таких наукових підходів: особистісно-діяльнісного, компетентнісного, подієвого, синергетичного, системного, аксіологічного, гуманістично орієнтованого (гуманістичного), що передбачає організацію освітнього процесу як дидактичної системи (системний підхід), розвиток професійно педагогічної компетентності (переважно компетентнісний, подієвий підходи) та здатності до самореалізації, саморозвитку, самоосвіти, творчості (здебільшого синергетичний, ак-

сіологічний підходи), вибір студентом професії педагога як стратегічної мети життя (в основному аксіологічний, гуманістично орієнтований (гуманістичний) підходи).

Подальші дослідження передбачають формулювання методичних засад формування професійно-педагогічної мобільності майбутнього фахівця.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вимоги до освіти та професійної кваліфікації педагогічного працівника закладу освіти. Ст. 58. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-19. Відомості Верховної Ради України. 2017. № № 38-39. Ст. 380. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.
2. Бех І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технологія. К.: Генезис. 2009. С. 21-24. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/8772/1/534%20%D0%91%D0%B5%D1%85.pdf>.
3. Биктуганов Ю., Игошев Б. Формирование мобильности педагогов – перспективное направление деятельности Уральского государственного педагогического университета. Педагогическое образование в России. 2013. № 3. С. 6-9. URL: <http://elag.uspu.ru/handle/uspu/1519>.
4. Боярко Е. Формирование профессиональной мобильности будущих специалистов в условиях развивающегося регионального университетского комплекса: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования»; Южн. федер. ун-т. Ростов-на-Дону, 2010. 24 с.
5. Гончаров В. Світоглядно-культурологічна матриця українського вчителя: автореф. дис. ... д. філософ. наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти»; Нац пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2013. 34 с.
6. Горюнова Л. Профессиональная мобильность специалиста как проблема развивающегося образования России: автореф. дисс. ... д. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования»; Ростовский гос. пед. ун-т. Ростов-на-Дону, 2006. 44 с.
7. Єремєєва В. Гуманістично-орієнтований підхід у процесі навчання майбутніх учителів як чинник їх професійного зростання. Андрагогічний вісник: наукове електронне періодичне видання. Випуск 5. 2014. С. 145-151. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/16988/1/D1%94%D1%80%D0%B5%D0%BC%D1%94%D1%94%D0%B2%D0%B0.pdf>.
8. Игошев Б. Системно-интегративная организация подготовки профессионально мобильных педагогов: автореф. дисс. ... д. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования»; Уральский гос. пед. у-т. Екатеринбург, 2008. 44 с.
9. Невмержицька О. Розвиток аксіологічних ідей у вітчизняному освітньому просторі ХІХ – першої третини ХХ ст.: автореф. дис. ... д. пед. наук: спец. 13.00.01 «Згальна педагогіка та історія педагогіки»; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Дрогобич, 2013. 601 с.
10. Печерська Г. Професійні ціннісні орієнтації вчителів. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки». 2013. Т. 2. Вип. 10. С. 252-257. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2013_2_10_50.
11. Сушенцева Л., Сушенцев О. Вплив професійної мобільності на конкурентоздатність фахівця на сучасному ринку праці. Молодий вчений. 2016. № 4(31). С. 568-572. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/4/137.pdf>.
12. Таланчук Н. 100 новых идей в педагогике, связанных с открытием фундаментальных законов системного синергетизма. Эвристический тезаурус. Казань: ИССО РАО, 1993. 105 с.
13. Ткаченко Л. Синергетичний підхід у педагогіці: нова парадигма. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2013. № 10 (17). С. 18-21.
14. Федорова М. Педагогическая синергетика как основа моделирования и реализации деятельности преподавателя высшей школы: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования»; Российский гос. гуманит. ун-т. Ставрополь, 2004. 170 с.